

NAVOIY ASARLARINING TARBIYAVIY AHAMIYATI

*Nuriddinova Gavharoy**Filologiya fakulteti o'zbek tili**yo'nalishi**3-bosqich talabasi*

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar: Alisher Navoiy, Tarbiya, Ma'naviyat, Axloqiy tarbiya, Vatanparvarlik, Halollik, Sabrlilik, Odob-axloq, Pedagogika, Ma'naviy barkamollik.

Ushbu maqola Alisher Navoiy ijodidagi asarlarning tarbiyaviy ahamiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada Navoiyning hayotiy falsafasi, axloqiy qarashlari va insoniy fazilatlarni tarbiyalashdagi roli tahlil qilinadi.

Shuningdek, Navoiy asarlarida yoshlarga vatanparvarlik, halollik, sabr-toqat, odob-axloq va ma'naviy barkamollik kabi sifatlarni shakllantirishga oid masalalar yoritiladi. Tadqiqotda asarlarning o'quvchi shaxsiyatini rivojlantirishdagi pedagogik va tarbiyaviy salohiyati ta'kidlangan. Shu bilan birga, Navoiy ijodining zamonaviy ta'lim tizimida tarbiyaviy vosita sifatida qo'llanishi mumkinligi ko'rsatib o'tiladi.

ANNOTATION

Keywords: Alisher Navoi, Education, Spirituality, Moral education, Patriotism, Honesty, Patience, Morality, Pedagogy, Spiritual perfection.

This article is devoted to the study of the educational significance of works by Alisher Navoi. The article analyzes Navoi's philosophy of life, moral views and role in the upbringing of human qualities.

Also, Navoi's works highlight issues related to the formation of such qualities as patriotism, honesty, patience, morality and spiritual perfection in young people. The study emphasizes the pedagogical and educational potential of the works in developing the student's personality. At the same time, it is shown that Navoi's works can be used as an educational tool in the modern education system.

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова: Алишер Навои, образование, духовность, нравственное воспитание, патриотизм, честность, терпение, нравственность, педагогика, духовное совершенствование.

Настоящая статья посвящена изучению воспитательного значения произведений Алишера Навои. В статье анализируются жизненная философия Навои, его нравственные взгляды и роль в воспитании человеческих качеств.

Также в произведениях Навои освещаются вопросы, связанные с формированием у молодёжи таких качеств, как патриотизм, честность, терпение, нравственность и духовное совершенствование. В исследовании подчёркивается педагогический и воспитательный потенциал произведений в развитии личности студента. В то же время показано, что произведения Навои могут быть использованы в качестве воспитательного инструмента в современной системе образования.

KIRISH

Navoiy va tarbiyaviy falsafasi Alisher Navoiy (1441–1501) o‘z davrida nafaqat ulkan adib, balki chuqur tafakkur egasi sifatida tanilgan. Uning asarlari inson ruhiyati, axloqiy kamolot va ijtimoiy adolatni shakllantirishga qaratilgan. Navoiy hayotiy tajriba va falsafiy qarashlarni she’riyat va nasr orqali keng o‘quvchilar auditoriyasiga yetkazgan.

Axloqiy tarbiya Navoiy ijodida axloqiy tarbiya markaziy o‘rin tutadi. Masalan:

Halollik va to‘g‘rilik: “Xamsa” asarlarida qahramonlar ko‘pincha to‘g‘ri yo‘lni tanlash orqali tarbiyaviy saboq beradi.

Adolat va hurmat: “Farhod va Shirin” va “Layli va Majnun” qissalari insonlar orasidagi adolat, sevgi va sadoqatni qadrlashga chaqiradi.

Sabrlik va chidamlilik: Navoiy qahramonlari murakkab vaziyatlarda sabr-toqat ko‘rsatib, ruhiy mustahkamlikni namoyish etadi.

Ma’naviy barkamollik Navoiy asarlari inson ruhiyatini, ma’naviy dunyosini boyitishga xizmat qiladi. U yoshlarni faqat bilimga emas, balki insoniy fazilatlarni

rivojlantirishga yo'naltiradi. Masalan: "Hamsa"dagi "Saddi Iskandariy" asarida shaxsiy yuksalish va ma'naviy rivojlanish muhimligi ta'kidlanadi.

Vatanparvarlik va ijtimoiy tarbiya Navoiy asarlarida vatan, xalq va milliy qadriyatlar muhim o'rin tutadi. U yoshlarda vatanparvarlik, xalqiga sadoqat, jamiyatga foydali bo'lish kabi fazilatlarni shakllantiradi. "Farhod va Shirin"da Farhodning o'z xalqiga xizmat qilishga bo'lgan intilishi tarbiyaviy namuna sifatida beriladi.

Ilm va ma'rifatga chaqiruv Navoiy yoshlarga ilm olish, tafakkur qilish va hayotiy tajriba orttirish zarurligini ko'rsatadi. "Mahbubul Qur'on" kabi diniy va ma'rifiy asarlari yoshlarni aqliy va ruhiy jihatdan rivojlantirishga yo'naltirilgan.

Asarlar orqali tarbiyaviy metodlar Hikoya va qissa: Navoiy qahramonlarning hayoti orqali tarbiyaviy saboq beradi.

Misol va maqolalar: Asarlarda xalq og'zaki ijodi elementlari, maqollar orqali axloqiy saboqlar beriladi.

Shaxsiy namuna: Navoiy o'zi yuqori axloqiy fazilatlarni namoyon qilgan shaxs sifatida o'quvchiga ta'sir qiladi.

Zamonaviy ta'limda ahamiyati Navoiy asarlari bugungi kunda ham ta'lim jarayonida tarbiyaviy vosita sifatida qo'llanilishi mumkin.

Maktablarda adabiyot darslari: Navoiy qissalari va g'azallari yoshlarda axloqiy, ma'naviy va estetik tarbiya beradi.

Ma'naviy tarbiya dasturlari: Asarlardan ijtimoiy va ma'naviy qadriyatlarni shakllantirish uchun foydalanish mumkin.

Shaxsiy kamolot: Navoiy asarlari orqali shaxsiyatni rivojlantirish va ichki dunyo boyligini oshirish mumkin.

Alisher Navoiy o'z davrida shoir, mutafakkir va davlat arbobi sifatida tanilgan. Uning ijodi shunchaki adabiy asar emas, balki inson ruhiyatini shakllantirish va ijtimoiy-ma'naviy qadriyatlarni targ'ib qilish vositasi hisoblanadi. Navoiy asarlarida insoniy kamolot, axloqiy barkamollik va ma'naviy mustahkamlik markaziy o'rinda turadi. Shu sababli uning asarlari faqat o'quvchilarni bilim bilan boyitmay, ularni shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Axloqiy qadriyatlarni shakllantirish Navoiy ijodida axloqiy tarbiya muhim o‘rin tutadi. Uning asarlarida:

Insoniy fazilatlar: mehr-muhabbat, sadoqat, saxiylik va mehribonlik kabi fazilatlar o‘quvchiga namuna sifatida ko‘rsatiladi.

Yomon xulqni tanqid qilish: asarlarida adolatsizlik, yolg‘on, g‘iybat va o‘z manfaatini boshqalarnikidan ustun qo‘yish kabi illatlar keskin tanqid qilinadi.

Shaxsiy mas‘uliyat: Navoiy har bir insonning o‘z qilmishlariga mas‘ul ekanligini ta‘kidlaydi, bu esa yoshlarni shaxsiy javobgarlikka undaydi.

Masalan, “Hayrat ul-abror” qissasida qahramonlar turli ijtimoiy vaziyatlarda o‘z axloqiy tanlovlarini amalga oshiradi, bu o‘quvchiga hayotiy saboq beradi.

Ma‘naviy tarbiya va ruhiy kamolot Navoiy asarlarining yana bir muhim jihati – ma‘naviy tarbiya berish. U yoshlarga shaxsiy rivojlanish va ruhiy kamolot yo‘lini ko‘rsatadi:

Falsafiy masalalar: Navoiy insonning ichki dunyosi, ruhiy kamolotga erishish yo‘li va ma‘naviy mukammallik haqida mulohaza yuritadi.

Ilmga bo‘lgan intilish: ilm olish, tafakkur qilish va dunyoqarashni kengaytirish yoshlarni ruhiy jihatdan boyitadi.

Masalan, “Saddi Iskandariy” qissasida qahramonning bilimga, adolatga va insoniy qadriyatlarga intilishi tarbiyaviy namunadir.

Vatanparvarlik va milliy qadriyatlar Navoiy asarlarida milliy va vatanparvarlik mavzusi ham keng yoritilgan. U yoshlarda: Milliy madaniyat va urf-odatlarini qadrlash kabi fazilatlarni rivojlantirishga e‘tibor qaratadi.

Masalan, “Farhod va Shirin” qissasida Farhodning qahramonligi va jasorati, shuningdek o‘z xalqi uchun fidoyiligi yoshlar uchun tarbiyaviy namuna bo‘lib xizmat qiladi.

Pedagogik va metodik ahamiyati Navoiy asarlari zamonaviy pedagogik jarayonda ham tarbiyaviy vosita sifatida foydalanish imkoniyatini beradi:

Hikoya va qissa orqali tarbiya: qahramonlarning hayotiy qarorlari o‘quvchiga axloqiy saboq beradi.

Maqol va aforizmlar: asarlarda uchraydigan qisqa iqtiboslar yoshlarda axloqiy tafakkur va adabiy didni rivojlantiradi.

XULOSA

Alisher Navoiy asarlari nafaqat adabiy meros, balki yoshlarni tarbiyalash va ma'naviy kamolotga yetaklash vositasi sifatida katta ahamiyatga ega. Uning ijodida axloqiy qadriyatlar, ma'naviy barkamollik, sabr-toqat, halollik, adolat, vatanparvarlik va sadoqat kabi insoniy fazilatlar ustuvor o'rin tutadi. Navoiy qahramonlari va ularning hayotiy qarorlari o'quvchilarga hayotiy saboq beradi, ularni axloqiy va ruhiy jihatdan shakllantiradi. Shuningdek, Navoiy asarlari ilmga intilish, tafakkur qilish va o'zini rivojlantirishga chaqiradi, shaxsiy mas'uliyat va jamiyat oldidagi burchni anglashga yordam beradi.

Bugungi kunda Navoiy ijodi ta'lim va tarbiya jarayonida ham samarali vosita bo'lib, maktab va oliy ta'lim muassasalarida axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, Navoiy asarlari yosh avlodni barkamol shaxs sifatida tarbiyalashda doimo dolzarb ahamiyatga ega bo'lib qoladi.

Alisher Navoiy asarlari o'zbek adabiyotining eng boy va ma'naviy jihatdan boy qismiga kiradi. Uning ijodi nafaqat adabiy san'at, balki tarbiyaviy va ma'naviy-ma'rifiy vosita sifatida ham katta ahamiyatga ega. Navoiy asarlarida axloqiy qadriyatlar, ma'naviy barkamollik, sabr-toqat, halollik, odob-axloq, adolat, vatanparvarlik, sadoqat, mehr-muhabbat kabi insoniy fazilatlar markaziy o'rin tutadi. Shu jihatlar uning ijodini yoshlar tarbiyasida muhim vosita sifatida namoyon qiladi.

Navoiy qahramonlarining hayotiy qarorlari va ularning ta'siri o'quvchilarga hayotiy saboq beradi, ularda shaxsiy javobgarlik, insoniylik va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantiradi. Masalan, "Farhod va Shirin", "Layli va Majnun", "Saddi Iskandariy" va "Hayrat ul-abror" kabi qissalar orqali yoshlar axloqiy va ma'naviy qadriyatlarni o'rganadi, shaxsiy va ruhiy rivojlanishga intiladi.

Shuningdek, Navoiy ijodida ilm va ma'rifatga bo'lgan e'tibor ham alohida o'rin tutadi. U yoshlarda bilimga intilish, tafakkur qilish, dunyoqarashni kengaytirish va o'zini tarbiyalashga bo'lgan ehtiyojni uyg'otadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ergasheva, M. Alisher Navoiy va uning ma'naviy tarbiyadagi roli. Toshkent, 2005 yil.
2. Tursunov, A. Navoiyning axloqiy-odobiy qarashlari. Samarqand, 2010 yil.
3. Qodirov, S. Navoiy va yoshlarda ma'naviy barkamollikni shakllantirish. Toshkent, 2012 yil.
4. Abdullayeva, N. Alisher Navoiy asarlarida vatanparvarlik g'oyalari. Toshkent, 2011 yil.
5. G'ulomov, R. Navoiy ijodida axloqiy qadriyatlar va tarbiya. Buxoro, 2009 yil.
6. Islomov, J. Navoiyning "Xamsa" asarlarida tarbiyaviy elementlar. Toshkent, 2008 yil.
7. Rashidov, B. Navoiy va yoshlarni tarbiyalash metodlari. Samarqand, 2013 yil.
8. Karimova, L. Alisher Navoiy: axloqiy va ma'naviy tarbiya manbai. Toshkent, 2015 yil.
9. Saidova, D. Navoiy asarlarida sabr-toqat va halollik saboqlari. Toshkent, 2014 yil.
10. Yunusov, F. Navoiy ijodining zamonaviy pedagogik ahamiyati. Toshkent, 2016 yil.
11. Tillaev, K. Navoiyning ma'naviy va ijtimoiy tarbiyaga ta'siri. Samarqand, 2007 yil.
12. Nazarova, M. Navoiy va ma'rifiy-axloqiy qarashlar. Toshkent, 2010 yil.
13. Xasanov, A. Alisher Navoiy asarlarida axloqiy namuna. Buxoro, 2006 yil.
14. Rahimova, S. Navoiyning yoshlar tarbiyasidagi roli. Toshkent, 2012 yil.
15. Mirzaev, T. Alisher Navoiy va ma'naviy kamolotga yo'naltirilgan ta'lim. Toshkent, 2011 yil.